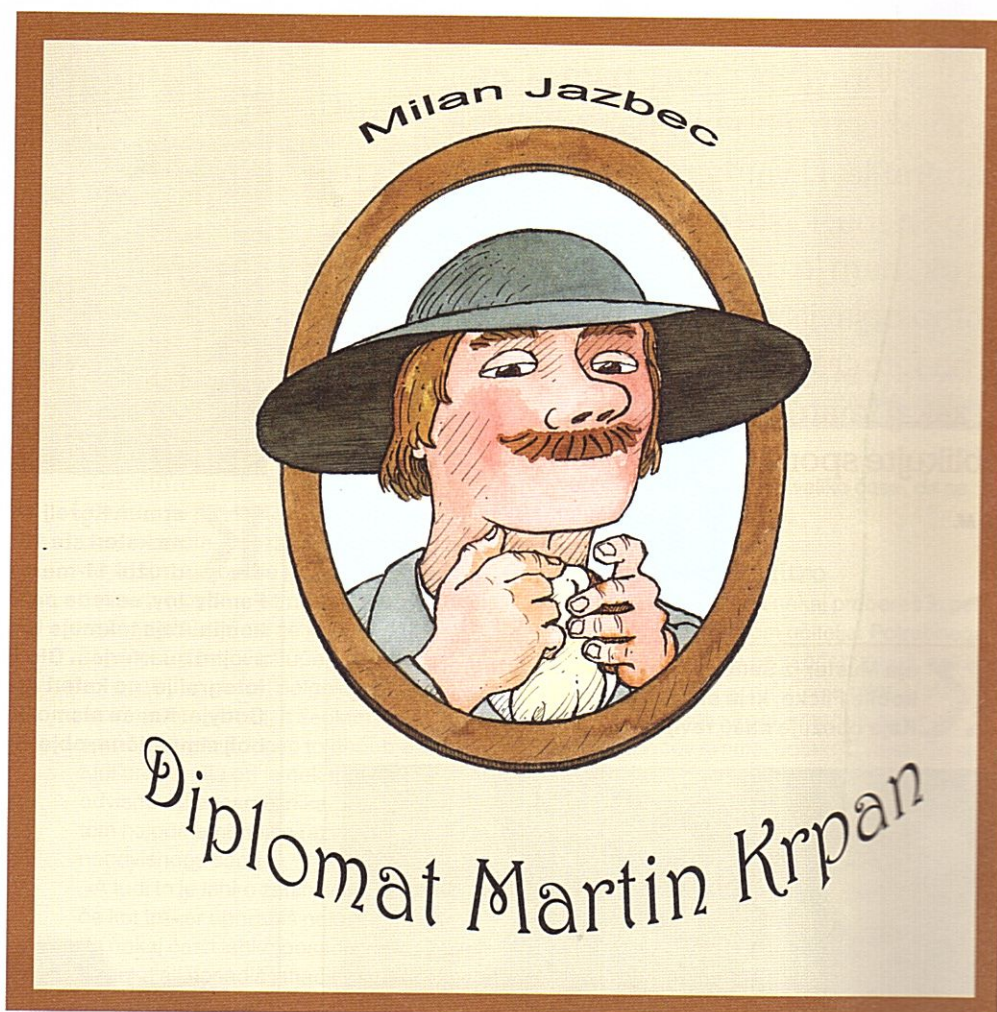

Krpanova kobilica: simbol zanesljivosti in vzdržljivosti

V slovenski literaturi predstavlja povest o Martinu Krpanu z Vrha enega od njenih vrhuncev, tako glede tega, kaj naj se piše, kakor tudi, kako naj se piše. Fran Levstik to nazorno pove skozi Močilarjeva usta že na začetku, v prvem stavku uvoda, rekoč »kako so ljudje živeli in kako so imeli to in to reč med sabo«. Če bi to ne bila povest, ampak pesem (kar glede na žlahten jezik in izpiljen slog do določene mere gotovo tudi je), bi bila že zdavnaj ponarodela, avtor pa je z njo na svojski in težko dosegljiv način, če povzamemo po Zupančiču, »izmeril daljo in nebeško stran«.

Kako dobro je to storil, priča podatek, da je povest od svojega nastanka leta 1858 izšla v skupno več kot 160 ponatisih in prevodih (povprečno torej več kot enkrat na leto).

Pozornemu bralcu in spremljevalcu tega popotovanja Martina Krpana skozi čas in prostor pa se nekako zdi, da je ob tem njegova kobilica nekako v ozadju. Pa vendar je mogoče o tej zanesljivi ter izstopajoči Krpanovi štirinožni spremljevalki marsikaj povedati, tako na konkretni kot tudi na simbolni ravni.

Kobilica in njeno mesto v povesti

Močilar Krpanovo kobilico vpelje v povest kot eno od glavnih opornih točk celotne zgodbe prav tako tudi na začetku, že v tretjem stavku drugega odstavka, ko pove, da je Krpan nosil »od morja na svoji kobilici angleško sol«. S tem nam predstavi, da je bila kobilica ključno sredstvo za Krpana v njegovem načinu preživetja. To je obenem tudi temeljna naloga vsakega konja kot domače živali (konjske dirke in druge oblike tovrstne zabave se razvijejo v drugačnih okoljih). Takoj zatem, v tretjem obširnem uvodnem odstavku, pa nam že konkretno pove, kako je bilo tisto hudo zimo,

ko je nesel »Krpan po ozki gazi na svoji kobilici nekoliko stotov soli«. Tu se prične povest v ožjem smislu, recimo ji kar pustolovščina, in na številnih mestih lahko opazujemo kobilico, njeno delovanje in pomen. In spet kmalu zatem izvemo še za nekaj izstopajočih poudarkov o odnosu med Krpanom in njegovo kobilico, ki so pomembni za celotno strukturo zgodbe ter za njen potek.

Kobilica je morala biti močna in zdržljiva, da je v hudi zimi nesla na svojem hrbtu nekoliko stotov soli. Krpan pa je bil še močnejši, saj ob srečanju s cesarjevo kočijo »prime brž kobilico in tovor ž njo, pa jo ponese v stran«. In ne samo to – zakaj, menimo, je to storil? Zato, »da bi je voz ne podrl.« Krpan očitno ni želel, da bi se mu dragoceni tovor razsul po snegu in šel po zlu, a tudi ne, da bi se kobilica poškodovala ob možnem trku s kočijo. Skrb za konja kot transportno sredstvo ni samo goli (kvazi podjetniški) egoizem, ampak nam v tej povesti pokaže, da je Krpan skrbel za kobilico in da mu je bilo precej mar zanjo. To je pomembno načelo njegovega vedenja, celo etičnega odnosa do živali, od katere je bil v veliki meri odvisen, ona pa tudi od njega. Pomembna vzajemna sinergija, bi lahko zapisali, ki se

dokazuje ves čas in sproti ter prerašča v trajnejši odnos zanesljivosti in sožitja. Tudi narava deluje po tej logiki.

Pred koncem tistega srečanja s cesarjem dobimo potrditev Krpanove fizične moči ter izvemo za njegovo visoko mnenje o kobilici, ki je bilo rezultat medsebojnega zaupanja in spoštovanja. Krpan cesarju jasno pove, da si upa »nesti dve taki kobilici dve uri hoda in tudi še dalj, če je treba«. Ta izjava je še pomembna, ker Krpan svojo kobilico poimenuje »kobilica« ter ji s tem da formalno veljavo in označbo pred tujim gospodom. Obenem pa tudi nič manj jasno pove, kako visoko jo ceni: »Vem, da imajo vaši konji več mesa; pa vendar ne dam svoje kobilice za vse štiri, ki so tukaj napreženi.« Bodimo pozorni na pretanjenost v Levstikovem slogu: ko gre za živahen in slikovit dialog, je kobilica »kobilica«, ko pa je treba kaj formalno pribiti, postane »kobilica«. Kako pomembna je kobilica v povesti in v Krpanovem življenju, pa tudi, ne nazadnje, za usodo cesarstva, izvemo na sredini zgodbe. Seveda, ko gresta Krpan in cesar izbirat konje, da se Krpan ne bo »peš lasal« z velikanom, ni konja v cesarskem hlevu, ki bi bil primeren za osrednjega junaka zgodbe. Zato je pač bilo

treba poslati po njegovo kobilico, ki je ostala doma v konjaku na Vrhju pri Sveti trojici. Cesar, ki je bil očitno varen drugačnih vrst in sort opravkov in poslov, je bil ne samo začuden, ampak tudi že užaljen, ko je na prvi pogled sklepal, da se Krpan šali z njim. Zato mu brž reče, ko sliši, za katero žival gre: »Pa ni tista (...), ki si ž njo po snegu plesal?« Ko mu Krpan pritrdi, se cesar razhudi, še vedno in celo bolj v nejeveri in užaljenosti, ampak Krpan ga postavi pred dejstvo in cesar zato pošlje po njegovo kobilico. Zatem, po njenem prihodu, sledi izrecno priznanje dejstva kobilicihine premoči in prevlade v dunajskem dvornem hlevu. Najprej Krpanov poziv: »Zdaj pa le vkup, dunajski junaki, kar vas je še kaj! Moje kobilice, kakor je videti slaba, vendar nihče ne potegne do praga, nikar že čez prag!« Na koncu tega prizora sledi kompliment dunajske dvorne gospode, ki je kobilici dal brezprizivno veljavo: »Majhno kljuse, velika moč!«

Sporočila in prispodobe

Navedeno nam pove, da kobilica ni bila plemenski konj visoke, žlahtne, drznimo si reči salonske pasme, ampak delovna kobilica, kot nalašč za dolge poti, trdo delo in vsakodnevno rabo. To je tudi pomemben nauk in namig za razumevanje številnih upodobitev kobilice – rekli bi, da je bil slikar Ive Šubic edini, ki je tako realistično, morda tudi trdo videl in razumel Krpanovo kobilico ter jo upodobil kot žilavo,

koščeno in maratonsko zdržljivo žival. Zdi pa se tudi, da iz njenega pogleda veje prevejanost. Razumljivo, da je medsebojna korist med Krpanom in kobilico odraz zaupanja, spoštovanja ter razumevanja.

Kot vemo, Krpan po zmagi in dobljeni nagradi ni hotel prenočiti na Dunaju. To je podkrepil še s skrbjo za kobilico, rekoč: »Saj tudi kobilica, ki se ji pravi kozica, ni vajena biti zmerom ob suhi krmu. Doma se je pasla po gozdu, na potu, pa ob cestah!« Krpan seveda ni vedel za današnji prehrambeni »bio new age«, ampak je živel v naravi in z njo. Zato mu je bilo samoumevno, da mora žival uživati svežo hrano, če se le da. In ker je bilo tako, je bila kobilica sposobna, skupaj s Krpanom, »od petih zjutraj do osmih zvečer cika coka, cika coka«. Torej je morala biti konj, ki je bil odraz trdega in zahtevnega okolja, geografije in klime v teh krajih, v starih časih, ko so bile zime še hude in je »sneg ležal krog in krog«. Kolikor vemo, naj bi kobilica spadala v avtohtono pasmo bosanskega planinskega konja, ki se je obdržal do današnjih dni, čeprav mu grozi izumrtje. Proti temu se na Podkumu borita Anton in Aline Dolinšek s somišljeniki.

Kakor se je moral Krpan postaviti po robu profesionalnemu ubijalcu Brdavsus s svojim izvirnim orožjem (ki je bilo pravzaprav orodje), tako je moral imeti za zmago v tistem boju tudi konja, ki je bil drugačen od plemenskih konj, ki so bili naučeni samo viteških dvobojev. Krpanova kobilica je ponazoritev in prispodoba

izvirnosti, ki izhaja iz lokalnega domačega okolja, njegovih naukov in spoznanj ter ne posnema za vsako ceno tujih prilik in navad.

Nauk

Temeljni nauk povesti je morda preprost, a večje prikazan: sožitje med človekom in domačo živaljo ter njuna ubranost z naravo vodijo do uspeha. K temu pristoji zmernost, zadržanost in zavedanje realnih tal pod nogami. Iz tega lahko zrastejo veličina, moč in krepost. Kobilica oziroma konji so transportno sredstvo, pomoč pri delu in skozi to tudi pomoč pri razumevanju življenja. Levstik je to spretno vgradil v svojo unikatno povest, ki se lahko bere tudi kot političen program slovenstva. Krpanova kobilica dobi v tem kontekstu poseben pomen in težo. Bosanski planinski konj, ki ne sme izumreti.

Dr. Milan Jazbec

Ilustraciji: Marjan Manček

Dr. Milan Jazbec je redni profesor diplomacije, bivši veleposlanik v Turčiji (2010–2015), vodja sektorja za evropske države na ministrstvu za zunanje zadeve, avtor 15 knjig o diplomaciji. Novembra 2015 je pri založbi Forma 7 izšla njegova knjiga *Diplomat Martin Krpan* z ilustracijami Marjana Mančka.

Ilustracija Marjana Mančka, ki je tudi platnica knjige o Martinu Krpanu.

